

Zieleń miejska i gminna

Jak zarządzać zielenią na terenie gminy? Jakie gatunki roślin są najmniej wymagające i najbardziej odporne na niekorzystne warunki pogodowe? Jakie rozwiązania można zastosować, aby wykorzystać wody opadowe? Zamówienia publiczne w zakresie inwestycji zieleni

WIDEOSZKOLENIE PCC POLAND skierowane do pracowników urzędu zajmujących się nasadzeniami, utrzymaniem i pielęgnacją zieleni na terenie gminy. Szkolenie przeznaczone jest również dla pracowników Zakładów Gospodarki Komunalnej i Zakładów Zieleni Miejskiej, pracowników Referatu Zieleni, Wydziału Ochrony Środowiska, pracowników działów inwestycji, pracowników Zarządów Dróg i Zieleni, architektów krajobrazu, ogrodników miejskich

Jak sporządzić prawidłowy zapis w specyfikacji projektu?

Podczas wideoszkolenia podpowiemy jakie gatunki drzew i krzewów są najbardziej ekonomiczne oraz wytrzymałe na nieprzyjazne warunki pogodowe. Omówimy również kwestie związane z nowymi nasadzeniami, pielęgnacją i utrzymaniem zieleni. Powiemy jak zarządzać zielenią, kiedy należy przycinać i nawozić trawy i krzewy, jak przycinać korony drzew i krzewy. Przedstawimy kwestie związane z wywozem odpadów zielonych, jak je wywozić, gdzie i co można z nimi robić. Powiemy również o prowadzeniu inwestycji dotyczących terenów zielonych w gminie, jak tworzyć nowe place zabaw, parki, czy skwery.

W programie m.in.:

- Drzewa jako element kolizji z inwestycją. Czy drzewo to taki sam element kolidujący jak gruz czy instalacje niewiadomego pochodzenia występujące w ziemi?
- Jak prowadzić inwestycje dotyczące zieleni gminnej? Czego żądać od inwestora? Jak tworzyć nowe parki i place zabaw? Jaka dokumentacja jest potrzebna do rozliczenia inwestycji gminnych terenów zielonych?
- Jak sporządzić prawidłowy zapis w specyfikacji projektu?
- Aktualnie duża liczba mieszkańców instaluje solary co wymaga często wycinki lub przycięcia korony drzew aby zwiększyć dostępność światła słonecznego. Jak postąpić w takiej sytuacji?
- Jakie rozwiązania można zastosować aby wykorzystać wody opadowe?
- Jakie gatunki roślin są odporne na odśnieżanie zimą i stosowane do tego środki?
- Skąd można pozyskiwać środki zewnętrzne na finansowanie małych i dużych inwestycji miejskich?

Wzory pism, jakie otrzymają uczestnicy:

- oświadczenie o posiadanym tytule prawnym
- zaświadczenie osoby prywatne
- protokół z oględzin
- decyzja bez nasadzeń
- decyzja z nasadzeniami zastępczymi
- wniosek o wydanie zezwolenia na usunięcie
- zgłoszenie osoby prywatne

- wniosek o wyrażenie zgody na wycięcie drzewa
- zgłoszenie osoby prywatne

Szczegółowy program szkolenia:

1. Jakie gatunki roślin są najmniej wymagające i najbardziej odporne na niekorzystne warunki miejskie?

- Jakie są odmiany roślinności odpornej na warunki miejskie w mocno zdegradowanej przestrzeni publicznej miast dużych?
- Jak radzić sobie z uszkodzeniami roślinności przez sól sypana zimą? Jakie gatunki roślin sadzić w miejscach szczególnie narażonych?
- Jakie są odmiany róż okrywowych odpornych na suche warunki występujące w miastach i odporne na zasolenie?
- Jakie krzewy warto sadzić w rejonach gdzie wyprowadzane są psy?
- Jakie gatunki roślin powinny być sadzone na terenach miejskich?
- Czy są jakieś nowe gatunki roślin dedykowane do miasta? Jakie rośliny najlepiej sadzić w mieście? Jaka zieleń powinna być w mieście? Jaka zieleń powinna być na placach zabaw?
- Jakie gatunki roślin są najbardziej odporne na ciężkie warunki pogodowe? Jakie drzewa są najbardziej odporne na suszę? Jakie rodzaje drzew polecane są do miast zanieczyszczonych?
- Jakie gatunki roślin są odporne na odśnieżanie zimą i stosowane do tego środki?
- Kiedy sadzić różne rodzaje krzewów, traw i drzew? W jakich terminach?
- Jakie rodzaje drzew najlepiej sadzić w centrum miasta?
- Jakie drzewa warto sadzić na terenach miejskich? Na co zwrócić uwagę?
- Jakie krzewy należy sadzić w mieście? Jak nawozić i pielęgnować krzewy?
- Jakich drzew lepiej nie sadzić na terenach miejskich?
- Jaka zieleń powinna znajdować się wzdłuż ulic?
- Jakie rośliny są najbardziej ekonomiczne? Jakie nie generują dużych kosztów utrzymania?
- Jak sadzić zieleń przy chodnikach i drogach?
- W jaki sposób rozmieścić zieleń w parku, a w jaki sposób na placu zabaw?
- Jak rozplanować rozmieszczenie zieleni?
- Czy można sadzić krzewy jesienią?

2. Jak dbać o zieleń gminną?

- Pielęgnacja drzew w kontekście zapisów ustawy o ochronie przyrody
- Jak interpretować przepisy mówiące o przycinaniu 30% wytworzonej korony? Jakie zabiegi korekcyjno-sanitarno-pielęgnacyjne można zastosować aby utrzymać naturalny pokrój drzew?
- Jak pielęgnować drzewa w okresie lęgowym? Jakie gatunki drzew można usuwać w okresie lęgowym?
- Jest brak możliwości likwidacji siedlisk i brak decyzji na usuwanie gatunków chronionych. Jak dokonać likwidacji gniazd z drzew na usunięcie których decyzja zostanie wydana?
- Jak pielęgnować drzewa w pasach przy drogach?
- Jak sprawdzić stan biologiczny drzewa?
- Jak zmienić roślinność? Na jaką? Na co zwrócić uwagę?
- Jak utrzymać zieleń miejską? Jak o nią dbać? Jak ją pielęgnować? Kiedy nawozić, a kiedy przycinać?
- W jaki sposób utrzymać nowe nasadzenia? Jak o nie dbać?
- Kiedy należy trawę przycinać? Kiedy nawozić?

- Jak radzić sobie z zarastaniem alejki przez chwasty lub trawę?
- Jak przycinać drzewa i krzewy? Kiedy to robić? Jak poprawnie poprowadzić koronę drzewa?
- W jaki sposób dbać o klomby z kwiatami? Co, jeśli kwiaty na klombach podczas suszy obumierają? Czy klomby z kwiatami można zastąpić czymś innym?
- Jaką konstrukcję powinny mieć rabatki i klomby?
- Jak zajmować się zielenią w zależności od pory roku? Jak jesienią, jak na wiosnę, a jak latem i zimą?
- Które byliny ścina się na zimę, a których nie? Które należy osłaniać na zimę?
- Jak wypracować standardy obsługi zieleni miejskiej we współpracy ze wspólnotami mieszkaniowymi? Jak pogodzić życzenia wspólnoty do miasta lub wspólnoty mieszkaniowej w sprawie pielęgnacji zieleni między blokami?
- Problem pogodzenia dozorców przy blokach z kawałkiem zieleni miejskiej, która jest obok i innym standardem pielęgnacji tej zieleni- z powodu podziału administracyjnego miasta, połowa drzew i krzewów jest miasta połowa wspólnot i spółdzielni
- Jak dobierać zieleń przy ulicach i traktach pieszych? Jakiej musza spełniać wymagania?
- Jak dbać o zieleń na terenach silnie zurbanizowanych, gdzie zmieniają się warunki glebowe?
- Adaptacja zieleni gminnej do zmian klimatu
- Jak wyliczyć liczbę roślin potrzebnych do nasadzeń?
- Sadzenie zgodne z kalendarzem biodynamicznym – Kiedy wybrać najlepsze terminy zbiorów oraz dni siewu roślin w konkretnych miesiącach?
- Jakiej rośliny ozdobne i ochronne warto sadzić na skarpach i pochyłościach?
- Czy wisterię można przycinać jesienią? Czy jedynie w lipcu?
- Jaki jest najlepszy termin na cięcia lip, klonów i jesionów?
- Czy przycinamy formy kuliste drzew np. prunus 'umbraculifera'?
- Jak należy postąpić w sytuacji, w której drzewo będące pomnikiem przyrody choruje? Czy gmina sama może dobrać środek?
- Drzewa tlenowe (Oxytree)
- Działanie fitoncydów. Które rośliny bogate są w fitoncydy?
- Rewitalizacja terenów zielonych
- Inwentaryzacja drzew i krzewów
- Różne sposoby utrzymania zieleni w gminach: ogrody deszczowe, zielone przystanki, mała retencja, pnącza i byliny, deszczownie, worki do nawadniania drzew

3. Jak zabezpieczać korzenie drzew i krzewów?

- Stosowanie worków do nawadniania drzew - Efektywność hydrobuforów (waterbagi) na utrzymanie młodych drzew w gminie.
- Jak dbać o system korzeniowy młodych drzew?
- Jak można ingerować w system korzeniowy drzewa?
- Czy stosuje się przy sadzeniu drzew rury drenarskie?

4. Jak prowadzić inwestycje dotyczące zieleni miejskiej?

- Jak wykonać podstawowe zadania w zakresie zarządzania zielenią gminną w sytuacji ograniczenia kosztów? Jak wybierać priorytety? Które zadania są ważne i ważniejsze a które niezbędne?
- Jak sporządzić prawidłowy zapis w specyfikacji projektu tak aby był klarowny dla firmy, która wykonuje prace pielęgnacyjne?
- Jak prowadzić inwestycje dotyczące terenów zielonych? Jak to wykonać?
- Jak projektować nowe tereny zielone? Jak się tym zająć? Kto powinien się tym zająć?

- Jak nadzorować inwestycje terenów zielonych?
- Jak rozumieć prawo budowlane podczas prowadzenia inwestycji miejskich terenów zielonych?
- Jak uzyskać pozwolenia na budowę jeśli chodzi o tworzenie nowych parków? – zgłaszanie prawo budowlanych.
- Jak rozliczać inwestycje? Na co zwrócić uwagę i na co należy uważać?
- Jaka dokumentacja jest potrzebna do rozliczenia inwestycji miejskich terenów zielonych?
- Jak tworzyć parki? Jak tworzyć zieleni na placach zabaw?
- Czym się różni zarządzanie zielenią parkową od zieleni przydrożnej?
- Wyłączenie parku jako oddzielną jednostkę zieleni gminnej
- W jaki sposób pielęgnować i zabezpieczać drzewa i roślinność przed skutkami inwestycji?
- Drzewa jako element kolizji z inwestycją. Czy drzewo to taki sam element kolidujący jak gruz czy instalacje niewiadomego pochodzenia występujące w ziemi?

5. Plusy i minusy zakładania łąk kwietnych

- Gdzie tworzyć łąki kwietne?
- Jakie rośliny wybierać do łąki kwietnej?
- Kiedy i jak często kosić łąkę kwietną?
- łąki kwietne a trawniki- co lepsze? Czy jest to faktycznie lepsza i tańsza alternatywa utrzymania zieleni?
- Z czego wynika ograniczenie koszenia trawy? Od czego zależy częstotliwość koszenia traw?
- Co z grabieniem łąk kwietnych? Czy łąki kwietne nadają się w każdym miejscu, szczególnie w przestrzeni miast? W jakich miejscach warto siać łąki kwietne a w jakich nie?
- Czy łąki kwietne zwiększają ryzyko wystąpienia pożarów?
- Czy słuszne jest sianie łąk kwietnych jedynie w ramach projektu obywatelskiego, na prośbę mieszkańców?
- Jak unikać w miejscach mocno uczęszczanych transportowo lub osobowo i w przestrzeni publicznej zostawianie suchej roślinności? Jak unikać pożarów w miejscach wysokiej roślinności?
- **Parki kieszonkowe jako sposób kształtowania zieleni gminnej**
- Budki lęgowe dla motyli.
- Pasieka w mieście: jakie zasady obowiązują przy zakładaniu pasieki w mieście? Jak wybrać najlepszą lokalizację pasiek?
- **Zielone dachy i mała retencja- dobre praktyki**
- Zielone dachy. Najczęściej popełniane błędy i ich rozwiązania podczas realizacji tej inwestycji.
- Dobór materiałów podczas realizacji zielonych dachów.
- Jak dobrać rośliny na dach zielony ekstensywny?
- Jakie są warunki prawidłowego funkcjonowania dachu zielonego?
- Na co zwrócić uwagę przy doborze materiałów do dachu zielonego ekstensywnego?
- Założenia i cele zakładania zielonych dachów i żyjących ścian jako narzędzia adaptacji do zmian klimatu dla obszarów miejskich. Również na obiekcie zabytkowym.
- Jakie są sposoby gromadzenia wód opadowych na potrzeby zieleni gminnej?
- Jakie rozwiązania można zastosować aby wykorzystać wody opadowe?
- Z jakiego powodu hortensje są niebezpieczne na placach zabaw?
- Czy powojnikiem można obsadzić ścianę przystanku autobusowego?

6. Jak radzić sobie ze szkodnikami występującymi w zieleni gminnej?

- Wpływ środowiska miejskiego na występowanie chorób i szkodników roślin. Jak diagnozować choroby

- roślin, jak odróżnić zaburzenie fizjologiczne od chorób wywołanych przez grzyby, bakterie i wirusy?
- Najważniejsze choroby i szkodniki zieleni gminnej i trawników i możliwości ich ograniczania
  - Czy zwalczanie szkodników w miastach jest możliwe tylko przy użyciu środków biologicznych?
  - Jakimi sposobami można się pozbyć szkodnika - ćmy bukszpanowej, barszczu Sosnowskiego? Jakie są najlepsze opryski na ćmę bukszpanową?
  - Jak radzić sobie z gradacją mszycy?
  - Czy w pasie drogowym można stosować np. roundap?
  - Możliwości ochrony chemicznej w obszarach zielonych
  - Możliwości ochrony chemicznej roślin - czy można używać środki ochrony roślin w obszarach zieleni miejskiej?
  - Jakie stosować opryski?

7. Ustanowienie drzewa pomnikiem przyrody. Jak dbać o pomniki przyrody?

- Przygotowanie uchwały – zasady i wymagania.
- Pozyskiwanie funduszy
- Pomniki przyrody w obszarach zabytkowych
- Jak przygotować wniosek o objęcie drzewa ochroną prawną?
- Jak planować nowe nasadzenia na terenach zabytkowych?
- Jak konserwować parki zabytkowe?
- Czy na wymianę uschniętych drzew, które znajdują się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, również jest wymagane uzyskanie zezwolenia?
- Czy warto wystąpić do konserwatora o wydanie opinii/uzgodnienia w sytuacji wymiany drzew, które obumarły?
- Czym się kierować i jak postępować w obszarach zabytkowych? Wybór roślin do nasadzeń : drzewa, krzewy, byliny, kwiaty w obszarach zabytkowych
- Jak pisać wnioski do marszałka i konserwatora zabytków?
- Czy w przypadku prostych zabiegów dotyczących np. usunięcia suchych gałęzi potrzebna jest również opinia konserwatora?
- Drzewa owocowe jako część zieleni ozdobnej. Czy w obszarze pod opieką konserwatora również drzewa owocowe wymagają wydania pozwolenia na jego usunięcie?
- Usuwanie drzew w strefie konserwatorskiej
- Rewaloryzacja parków zabytkowych – jak to robić?

8. Sposób zagospodarowania odpadów zielonych

- Co robić z odpadami zielonymi?
- Jakie są przepisy dotyczące wywozu odpadów zielonych?
- Co robić ze ściętą trawą, krzewami i liśćmi?
- Jak prowadzić rejestr odpadów zielonych?
- Gdzie wywozić odpady zielone?
- Jak utylizować odpady zielone?
- Czy można kompostować odpady zielone?
- Czy można przetrzymywać odpady zielone?
- Kompostownia miejska. jak wygląda procedura powstania takiej kompostowni?

9. Jak radzić sobie z mieszkańcem, który żąda wycinki drzewa, które nie jest ani chore, ani stare tylko urosło ponad dach?

- Jak radzić sobie z grupami społecznymi dla których wszelka ingerencja w zieleń gminną jest negowana?
- Jak nie ulegać sugestiom mieszkańców w kontekście usuwania drzew wywołujących alergię?
- Co jeśli mieszkaniec składa wniosek o wycinkę, a drzewa nie można usunąć?
- Jak wytłumaczyć mieszkańcowi, że nie ma potrzeby usuwania drzewa?
- Jak radzić sobie z trudnym klientem, który wymaga wycięcia, przycięcia drzewa nie zgodnie z przepisami prawa względem zieleni miejskiej?
- Jak zachować się jeśli mieszkańcy chcą przyciąć drzewo bardziej niż ustawa nakazuje?
- Co, jeśli ktoś twierdzi, że drzewo za bardzo im zacienia dom i chcą aby je wyciąć?
- Jakie przepisy podać w dokumencie o odrzuceniu takiego wniosku?
- Jak zachować się jeśli mieszkańcy zwracają się do urzędu o wycięcie drzew a wcale tego nie trzeba?

Prowadzący:

Anita Łukawska – specjalista ds. zarządzania zielenią miejską w Urzędzie Miejskim w Sandomierzu. Do jej obowiązków należą: opieka nad drzewami w mieście oraz pomnikami przyrody, będącymi również zabytkami; projektowanie kompozycji z kwiatów jednorocznych na sezon wegetacyjny; projektowanie nasadzeń trwałych z drzew, krzewów i bylin oraz wyznaczanie działań dla programu pielęgnacji obszarów zieleni miejskiej w sezonie wegetacyjnym; prowadzenie spraw dotyczących wycinki drzew zgłaszanych przez mieszkańców miasta, instytucje jak i przygotowywanie wniosków dla Gminy Sandomierz do Urzędu Ochrony Zabytków i Starostwa Powiatowego. Wyznacza nasadzenia zastępcze i rozlicza ich realizację. Systematycznie współpracuje z Urzędem Ochrony Zabytków w zakresie pielęgnacji drzew, krzewów i projektowania nasadzeń oraz z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w zakresie ochrony przyrody i przygotowywaniu uchwał. Przeprowadzała procedurę zdejmowania ochrony z pomnika przyrody. Wiedzę merytoryczną z zakresu doboru roślin, nawożenia i ich ochrony, zdobytą przez lata doradzania, efektywnie wykorzystuje obecnie w obrębie zieleni miejskiej.

W latach 1997-2010 pracowała jako doradca sadowniczy w zakresach technologicznym i ekonomicznym w Ośrodku Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach, Oddział w Sandomierzu. Była organizatorem wielu szkoleń i konferencji o zasięgu ogólnokrajowym oraz międzynarodowym. Wielokrotnie sama prowadziła prelekcje i wykłady na konferencjach. W latach 2011 do 2017 pracowała jako redaktor w Wydawnictwie Plantpress Sp. z o.o. W tych latach wiele czasu spędzała również poza granicami kraju, co pozwoliło zdobyć wiedzę i doświadczenie z zakresu roślin ozdobnych, które zawsze ją pasjonowały. Jest autorką wielu artykułów i publikacji z zakresu ogrodnictwa, które można znaleźć np. w periodykach "Szkółkarstwo", "MPS SAD", "Hasło Ogrodnicze" i innych oraz na portalach ogrodniczych. Nadal współpracuje z Wydawnictwem Plantpress i jest redaktorem naczelnym periodyku "Czereśnia". Mgr inż. Ogrodnictwa, absolwentka Akademii Rolniczej w Lublinie.

Prawa autorskie do niniejszego programu przysługują Private Corporate Consulting Sp. z o.o. Udostępnianie, kopiowanie i przerabianie niniejszego programu bez pisemnej zgody Private Corporate Consulting Sp. z o.o., zagrożone jest odpowiedzialnością karną oraz cywilną